

Vallás? Köszönöm, nem!

Egyházak és kereszténység Angliában

Az anglikán egyház fél évezreden át döntően meghatározta az angol kultúrát és az angol önazonosságot. Befolyása azonban eltűnően van, az anglikán egyház egy lefelé tartó spirál foglya: tagjainak csupán 1%-a látogatja rendszeresen az istentiszteleteket. A fiatalabb emberek kereken 60%-a semmilyen egyházhoz nem tartozik. Ők azt mondják: „Csak semmi vallás!” Az egyház és az emberek közti kötelék rendkívül feszült, gyakran már el is szakadt. Rejtélyes, hogy ez miképpen történhetett meg egy gazdag, hatalmas és az alkotmányban meggyökerezett egyházzal. Hogyan kímélte meg ez a folyamat a skandináv testvéregyházakat, a régi protestáns nemzeti egyházakat? Például Dániában a felnőtt népesség háromnegyede önkéntesen fizet éves egyházi adót, amelyet az állam szed be; a gyerekek kétharmadát megkeresztelik; a temetések több mint 80%-ában keresztény lelkipásztor áll a sírnál.

Angliában viszont a polgároknak kevesebb mint harmada nevezi magát anglikánnak, túlnyomórészt az idősebbek; már csak minden tizedik gyermeket keresztelik meg; a temetéseknek csak egyharmada történik egyházi szertartással. Miközben az anglikán egyház szoros kapcsolatot ápol az állammal és a vezető rétegekkel – például az elit iskolákhoz, az egyetemekhez, a parlamenthez, az igazságszolgáltatáshoz fűződő kapcsolatok révén –, úgy tűnik, elveszítette kapcsolatát a néppel. Ez a változás nem egyik napról a másikra következett be. Nagy-Britannia műemlékvédelem alatt álló templomai már egy jó évszázada dűledeznek. De az a szakasz, amelyben ez a visszaesés különösen drasztikusan haladt előre, az 1980-as évekre esik. Azóta évente kb. 1%-kal zsugorodik az anglikán egyház, de a kilépéseknél fontosabb szerepet játszik az a tény, hogy a fiatalok már nem követik szüleiket a templomba.

Ugyanakkor csak igen kevés angol nevezi magát „világinak” vagy „humanistának”. A vonatkozó egyesületeknek csak kevéssel meg job-

ban, mint az egyházaknak. Az ateizmus egyáltalán nem többségi állásfoglalás, még azok körében sem, akik azt mondják, hogy nincs vallásuk. Számuk emelkedését tehát nem szabad a növekvő elvilágiasodás bizonyítékának tekinteni. Inkább arról van szó, hogy az angolok sok szempontból hűek maradtak a történelmileg kialakult keresztény kultúrához, de hátat fordítottak az intézményes egyháznak.

Nyomatékosan megvilágítják ezt a manchesteri iszlamista öngyilkos merényletre adott válaszok. A nyilvános gyászban a szív volt a leggyakoribb szimbólum. A piactereken szív formájú léggömböket, képeslapokra festett szíveket, szív alakú virágsokrokat lehetett látni. A dolgok efféle alakulása bizonyos tekintetben modern, de ikonográfiai szempontból ezek a képek Jézus Szent Szívének régi ábrázolásaira emlékeztetnek. Az egy héttel későbbi jótékonyági hangverseny hivatalos jelszava így hangzott: „One Love! One Heart!” [Egy a szeretet, egy a szív!]. A jóság, a szolidaritás és a sokféleségben megvalósuló egység mellett tettek hitet. A gonosznak ellent kell állni, de a másik arc odatartására is késznek kell lenni, mondták. Mindezek egyike sem „világi” érték, hanem a liberális kereszténység régi ideáljai – amelyeket sok fiatal nő és anya fogalmazott meg, és képviselt. Ha ezek a nők néhány nemzedékkel korábban születtek volna, valószínűleg még követték volna anyjukat a templomba. Ma ugyanazokért az értékekért lépnek föl, mindazonáltal az önfeláldozás és a női alárendeltség szempontja nélkül.

Ha visszatekintünk a Diana hercegnő 1997-es halála utáni nagy és spontán gyászra, akkor ennek a trendnek a kezdetét láthatjuk. Akkoriban is mindenütt szíveket lehetett látni a köztereken, „a szívek királynőjeként” ünnepelték Dianát, és a gyászoló embertömegeket találóan írták le „lelkész nélküli gyülekezésként”.

Az egyház és a nép közötti növekvő szakadékért a még mindig hierarchikus és férfiak által uralt

angliai egyház vezető alakjainak kell vállalniuk a felelősség nagy részét. Dánia lelkészeitől eltérően ők számos pontban nem az angol néppel összhangban döntöttek, például olyan kérdésekben, mint az elváltak újraházasodása, a nők papi és püspöki hivatalhoz jutása, a házasságkötés nélküli együttélés vagy az önkéntes halálhoz nyújtott segítség – és végül a brexittel kapcsolatos magatartás.

Az anglikán egyház mai püspökei antiliberalisak a személyes erkölcs vonatkozásában, és balliberalisok politikai szempontból. Az angolok és a legtöbb anglikán is pontosan az ellenkezője ennek: liberálisak a személyes erkölcsöt illetően, politikai tekintetben pedig inkább jobbközépiek. Bár az anglikán érsekek azt ajánlották híveiknek, hogy az EU-ban maradásra szavazzanak, az anglikánok kétharmada a kilépésre szavazott. Összehasonlításképpen: az össznépségnek 54%-a tette ezt. Még ha figyelembe vesszük is az életkort mint a választást eldöntő tényezőt a brexitszavazásban, az „anglikán mivolt” volt az egyik legerősebb mutatója annak, hogy valaki a kilépésre szavazott.

A következő ötven évben alighanem lezárul az angol társadalomban a „keresztény”-től a „felekezeti nélküli” felé tartó átalakulási folyamat. Az anglikán egyház még inkább peremre szorul majd, noha évszázados épületei, nagyon sok államilag támogatott iskolája és történelmi gazdagsága megakadályozza majd, hogy mint intézmény teljesen eltűnjön. Nagy-Britannia „kereszténység utáni” országgá vált, nem azért, mert lemondott a keresztény értékekről, hanem mert belsővé és laikussá tette őket: bebetonozta őket a spiritualitás legkülönbözőbb, gyakorlati irányultságú népszerű formáiba, amelyekben inkább nőket lehet találni, és tovább növekszik a távolság a szervezett vallástól, amelyben többnyire férfiak a vezetők.

Linda Woodhead

Forrás: Publik-Forum, 2017/15